Μπορεί και πρέπει το κράτος να διατηρήσει το μονοπώλιο της ανώτατης εκπαίδευσης στην κοινωνία της γνώσης;

Νικόλαος Τραυλός

Περιληψη

Στην εποχή της οικουμενικότητας και της κοινωνίας της γνώσης, το κράτος δεν πρέπει να μονοπωλεί την παροχή ανώτατης εκπαίδευσης. Τα μη-κρατικά, μη-κερδοσκοπικά πανεπιστήμια μπορούν να αποτελέσουν για την Ελλάδα την εναλλακτική λύση που θα συμβάλει, μέσα από τον ανταγωνισμό, στην ποιοτική αναβάθμιση του δημόσιου πανεπιστημίου, στην ανακούφιση του κρατικού προϋπολογισμού και στην αποκατάσταση της συνταγματικής νομιμότητας που παραβιάζεται από την κατάργηση, στην ουσία, της δωρεάν εκπαίδευσης και την παραβίαση της αρχής της ισότητας των ευκαιριών, από τη στιγμή που τα εύπορα στρώματα του πληθυσμού έχουν τη δυνατότητα σπουδών στο εξωτερικό.

Εισαγωγη

Στην εποχή της οικουμενικότητας και της κοινωνίας της γνώσης, η ανώτατη εκπαίδευση παίζει περισσότερο από κάθε άλλη φορά καθοριστικό ρόλο στη δημιουργία και διατήρηση ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος στην οικονομία κάθε χώρας.

Ενώ οι περισσότερες χώρες έχουν εισαγάγει εναλλακτικές μορφές εκπαίδευσης, η χώρα μας εμμένει στη μονοπώληση της ανώτατης παιδείας από το κράτος. Όσο η οικονομία μας ήταν κλειστή, το κόστος

αυτής της πρακτικής δεν ήταν ορατό. Κάτω όμως από τις παρούσες συνθήκες, κανείς διερωτάται εάν μπορεί και πρέπει το κράτος να διατηρεί το μονοπώλιο στην ανώτατη εκπαίδευση.

Το άρθρο αυτό ισχυρίζεται ότι δεν μπορεί ούτε πρέπει το κράτος να διατηρεί το σχετικό μονοπώλιο. Επίσης, το άρθρο προτείνει ως εναλλακτική λύση τη θέσπιση μη-κρατικών μη-κερδοσκοπικών πανεπιστημίων. Τέλος, παρουσιάζει τη διεθνή εμπειρία, καθώς και τα πρώτα παραδείγματα μη-κρατικών, μη-κερδοσκοπικών πανεπιστημίων στη χώρα μας, κάνοντας ιδιαίτερη αναφορά στο ALBA (Athens Laboratory of Business Administration).

Ι. Η μονοπώληση της ανώτατης εκπαίδευσης έχει πια ξεπεραστεί

Η μονοπώληση της ανώτατης εκπαίδευσης από το κράτος –που, σημειωτέον, αποτέλεσε νεωτερισμό του Συντάγματος του 1975– απορρέει από την επιθυμία του νομοθέτη να εξασφαλίσει ίσες ευκαιρίες εκπαίδευσης και απασχόλησης σε όλους τους Έλληνες πολίτες ανεξάρτητα από την οικονομική και κοινωνική τους θέση. Μια τέτοια επιδίωξη θα μπορούσε να επιτευχθεί σε μια κλειστή κοινωνία αποκομμένη από τον υπόλοιπο κόσμο και σε μια εποχή που η δημιουργία και εναποθήκευση της γνώσης θα ήταν προνόμιο των πανεπιστημίων και των βιβλιοθηκών. Σήμερα όμως, στην κοινωνία της γνώσης, η πρόσβαση στο διαδίκτυο φέρνει τον οποιοδήποτε πολίτη μέσα στις βιβλιοθήκες του Λονδίνου, του Παρισιού, της Νέας Υόρκης, της Βοστόνης, του Λος Άντζελες, του Τόκιο κτλ. Δηλαδή, με τη σημερινή τεχνολογία, η γνώση δεν έχει εθνικά σύνορα, και επομένως η μάθηση είναι εύκολα διαθέσιμη σε όλους τους πολίτες της οικουμένης. Εάν πάλι λάβει κανείς υπόψη του τα εκπαιδευτικά προγράμματα εξ αποστάσεως που προσφέρονται μέσω του διαδικτύου, δημιουργείται μία κατηγορία πολιτών με *επιστημονικά εφόδια ανάλογα αυτών που προέρχονται από τα κρατικά πανεπιστήμια. Τι κάνουμε με αυτούς τους πολίτες; Τους αρνούμεθα πιστοποίηση σπουδών; Με ποιο δικαίωμα;*

Επιπλέον, στην εποχή της οικουμενικότητας η μετάβαση του Έλληνα πολίτη στο εξωτερικό, και ιδιαίτερα στις χώρες της Ενωμένης Ευρώπης, είναι σχεδόν τόσο εύκολη όσο και η μετακίνηση ενός Έλληνα από την επαρχία στην Αθήνα ή και αντιστρόφως. Επομένως, όσο και να επιμένει η πολιτεία να μονοπωλεί την ανώτατη εκπαίδευση, υπάρχει ο μηχανισμός να παρακαμφθεί το μονοπώλιο: να αποκτά ο Έλλη-

νας πολίτης εκπαίδευση στο εξωτερικό και να επιστρέφει με αναγνωρισμένο πτυχίο ή αναγνωρίσιμο πτυχίο στην Ελλάδα. Συμπέρασμα: μονοπώλιο δεν υπάρχει για τους εύπορους πολίτες, με αποτέλεσμα να περιορίζεται η επιστημονική κατάρτιση και επαγγελματική αποκατάσταση των μη ευπόρων πολιτών. Δηλαδή η μονοπώληση της εκπαίδευσης από το Κράτος οδηγεί ακριβώς στο αντίθετο αποτέλεσμα από αυτό που επιδίωκε ο νομοθέτης το 1975.

2. Η μονοπώληση της ανώτατης εκπαίδευσης από το κράτος πρέπει να καταργηθεί

2.1 Ποσοτική και ποιοτική ανεπάρκεια της κρατικής ανώτατης παιδείας

Παρά τις φιλόδοξες και επίπονες προσπάθειες της Πολιτείας για αναβάθμιση της ανώτατης παιδείας, αποτελεί κοινή διαπίστωση πως τα κρατικά πανεπιστήμια δεν ικανοποιούν ούτε ποσοτικά αλλά ούτε και ποιοτικά τις εκπαιδευτικές ανάγκες της ελληνικής κοινωνίας. Υπάρχει λοιπόν χώρος για εναλλακτικές μορφές πανεπιστημιακής εκπαίδευσης.

2.2 Ανάγκη ύπαρξης ανταγωνιστικής πίεσης

Έστω και αν προς στιγμή δεχθούμε πως η ποιότητα και η ποσότητα ανώτατης εκπαίδευσης/παιδείας ήταν ικανοποιητική, *απαιτούνται εναλλακτικές μορφές εκπαίδευσης για την εισαγωγή μηχανισμών άσκησης ανταγωνιστικής πίεσης στο χώρο της ανώτατης εκπαίδευσης*. Το γνωρίζουμε όλοι πως το μονοπώλιο δεν μεγιστοποιεί την κοινωνική ευημερία. Όταν δε το μονοπώλιο είναι κρατικό, οι διαστρεβλώσεις στο κοινωνικό σύστημα είναι μεγαλύτερες, γιατί εμπλέκεται η κρατική εξουσία με την πανεπιστημιακή κοινότητα, και αυτό δημιουργεί επικίνδυνους μηχανισμούς αλληλεξάρτησης και διαπλοκής. Οι μεγαλύτεροι από εμάς έχουμε υποστεί τις ταλαιπωρίες από το κρατικό μονοπώλιο στην τηλεφωνία, στην υγεία, στις τράπεζες και σε άλλους τομείς της οικονομικής και της κοινωνικής μας ζωής. Επίσης, έχουμε όλοι απολαύσει τις ωφέλειες από την άρση του μονοπωλίου και την ανάπτυξη του ανταγωνισμού στους παραπάνω τομείς, που, μεταξύ των άλλων, οδήγησε και στην αναβάθμιση των υπηρεσιών των κρατικών φορέων (π.χ. ΟΤΕ,

τηλεόραση). Στο χώρο της Μεταπτυχιακής Εκπαίδευσης στη Διοίκηση Επιχειρήσεων, το ALBA πρωτοεισήγαγε στη χώρα μας τα σύγχρονα Μεταπτυχιακά Προγράμματα MBA. Πήρε 5 χρόνια για τα κρατικά πανεπιστήμια να αναπτύξουν ανάλογα προγράμματα. Με ιδιαίτερη χαρά και ικανοποίηση ο ιδιωτικός τομέας χαιρετίζει το γεγονός ότι η δική του πρωτοβουλία αφύπνισε τα κρατικά μας πανεπιστήμια ή/και τους έδωσε ισχυρά επιχειρήματα να πείσουν την πολιτεία να τους επιτρέψει να αναπτύξουν ανάλογα προγράμματα. Διερωτώμαι πόσα ακόμα χρόνια θα περνούσαν μέχρι τα κρατικά πανεπιστήμια να ικανοποιούσαν μια σημαντική εκπαιδευτική ανάγκη τόσο απαραίτητη για τη δημιουργία και διατήρηση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας.

2.3 Αποκατάσταση συνταγματικής νομιμότητας

Το ισχύον σύνταγμα, στο άρθρο 16, απαγορεύει τη δημιουργία/λειτουργία μη κρατικών πανεπιστημίων στη χώρα μας και προβλέπει το δικαίωμα δωρεάν παιδείας στους Έλληνες πολίτες σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης[1]. Εντούτοις, τα μεταπτυχιακά προγράμματα στα περισσότερα κρατικά πανεπιστήμια έχουν δίδακτρα της τάξεως των € 6.000-10.500€[2]. Έχει κανείς διερωτηθεί πώς συμβιβάζεται συνταγματικά η επιβολή διδάκτρων; Όταν το 1996 δημιουργήσαμε στο Πανεπιστήμιο Πειραιώς το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα στην Τραπεζική και Χρηματοοικονομική Διοικητική –ένα από τα πρώτα κρατικά μεταπτυχιακά προγράμματα–, ακούσαμε την εξής ερμηνεία, την οποία και υιοθετήσαμε: «Ο συνταγματικός νομοθέτης δεν αναφερόταν στη μεταπτυχιακή εκπαίδευση, αλλά στη βασική πανεπιστημιακή εκπαίδευση». Σύμ-

[1] Άρθρο 16 §5. Η ανώτατη εκπαίδευση παρέχεται αποκλειστικά από ιδρύματα που αποτελούν νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου με πλήρη αυτοδιοίκηση. Τα ιδρύματα αυτά τελούν υπό την εποπτεία του κράτους...

Άρθρο 16 §8. ...Η σύσταση ανωτάτων σχολών από ιδιώτες απαγορεύεται.

Άρθρο 16 §4. Όλοι οι Έλληνες έχουν δικαίωμα δωρεάν παιδείας, σε όλες τις βαθμίδες της, στα κρατικά εκπαιδευτήρια...

[2] Νόμος 2083/92.

Άρθρο 12: Με απόφαση Συγκλήτου και εισήγησης Γενικής Συνέλευσης του αντίστοιχου τμήματος μπορεί να προβλέπεται η καταβολή διδάκτρων στους μεταπτυχιακούς φοιτητές.

φωνα με αυτή την ερμηνεία, επιβάλαμε δίδακτρα, με τα οποία αγοράσαμε ηλεκτρονικούς υπολογιστές και άλλο εξοπλισμό και προσλάβαμε δύο γραμματείς και ερευνητικούς βοηθούς. Επίσης, πληρώσαμε επιπλέον αμοιβές σε εκείνους τους καθηγητές που θεωρήσαμε ικανούς να διδάξουν στο μεταπτυχιακό μας πρόγραμμα. Δημιουργήσαμε δηλαδή μέσα στο κρατικό πανεπιστήμιο ένα ιδιωτικό-μη κερδοσκοπικό πανεπιστήμιο. Το υπόδειγμά μας υιοθετήθηκε από τα περισσότερα κρατικά πανεπιστήμια, με αποτέλεσμα την αναβάθμιση των προγραμμάτων τους. Για μία περίπου δεκαετία η ερμηνεία αυτή δεν έχει αμφισβητηθεί. Φαίνεται λοιπόν πως έχει παγιωθεί η άποψη πως το σύνταγμα δεν απαγορεύει τα μη κρατικά μεταπτυχιακά προγράμματα. Εάν αυτό είναι δεκτό, τότε πρέπει η Πολιτεία αμέσως να αναγνωρίσει τα μη κρατικά μεταπτυχιακά προγράμματα. Εναλλακτικά, πρέπει να καταργήσει τα δίδακτρα στα κρατικά, κάτι που θα είναι ολέθριο για τα κρατικά πανεπιστήμια, γιατί θα υποβαθμίσει την ποιότητά τους.

2.4 Εκμετάλλευση του συγκριτικού μας πλεονεκτήματος

Τη σημερινή εποχή έχουν απομείνει ελάχιστα συγκριτικά πλεονεκτήματα στη χώρα μας. Το πιο βασικό είναι η εκπαίδευση. Η χώρα μας συνδυάζει πλούσια πολιτιστική κληρονομιά, ιδανικό κλίμα, εξαιρετικές φυσικές ομορφιές και υπέροχο ανθρώπινο δυναμικό – ιδιαίτερα επιστημονικό. Θα μπορούσαμε λοιπόν να δημιουργήσουμε πανεπιστήμια που θα προσελκύουν ξένους φοιτητές. Δεν υπάρχει λόγος τα κρατικά πανεπιστήμια να επιφορτιστούν αυτό το ρόλο, ούτε είναι δίκαιο οι φορολογούμενοι να πληρώνουν το κόστος εκπαίδευσης των αλλοδαπών φοιτητών. Εδώ λοιπόν έρχονται τα μη κρατικά πανεπιστήμια να προσελκύσουν φοιτητές από τα Βαλκάνια, την Νοτιοανατολική Ασία, τη Βόρεια Ευρώπη, τις αραβικές χώρες και τη Βόρεια Αμερική. Έχει κανείς αναλογιστεί τις ωφέλειες στη γενικότερη οικονομία (ξενοδοχεία, μουσεία, εστιατόρια, εμπορικά καταστήματα, βιομηχανία τουρισμού) από την προσέλευση ξένων φοιτητών; Ίσως δεν είναι υπερβολή να ισχυριστώ πως η αγγλική οικονομία στηρίζεται σε σημαντικό βαθμό στον κλάδο της εκπαίδευσης. Δεν είναι δύσκολο η χώρα μας να ανταγωνιστεί την Αγγλία σε αυτό τον τομέα. Ενδεικτικά αναφέρω πως η Κύπρος φιλοξενεί αυτή τη στιγμή 5.000 Κινέζους φοιτητές, που ο καθένας δαπανά τουλάχιστον 20.000 δολάρια. Επιπλέον, η παρουσία ξένων φοιτητών θα έχει θετικές επιδράσεις στην εξωτερική μας πολιτική και στην ευνοϊκή εξέλιξη πολλών εθνικών μας θεμάτων.

2.5 Κίνηση πολιτών

Τη σύγχρονη εποχή σε πολλές δημοκρατικές κοινωνίες όλο και περισσότερες πτυχές κοινωνικής δραστηριότητας περνούν στα χέρια των πολιτών. Οι σημερινοί πολίτες είναι ενημερωμένοι και μπορούν να κρίνουν, να συγκρίνουν, ν' αξιολογούν και να διοικούν μη κρατικούς φορείς παροχής αγαθών και υπηρεσιών. Ο κλάδος της ανώτατης εκπαίδευσης αποτελεί τον πιο ιδανικό χώρο εφαρμογής πρωτοβουλιών από τις οργανωμένες κινήσεις πολιτών, γιατί κόβει τα κανάλια διαπλοκής ανάμεσα στο κράτος και στην ανώτατη εκπαίδευση. Η λειτουργία μη κρατικών πανεπιστημίων τονώνει τη δημοκρατία και ενισχύει την αξιοκρατία.

3. Η εναλλακτική λύση: μη-κρατικά μη-κερδοσκοπικά πανεπιστήμια

Έχοντας απαριθμήσει αρκετούς λόγους που συνηγορούν για τη θεσμοθέτηση μη-κρατικών πανεπιστημίων, το ερώτημα είναι τι είδους μη-κρατικά πανεπιστήμια πρέπει να θεσμοθετήσουμε. Η δική μας θέση είναι: μη-κρατικά μη-κερδοσκοπικά. Η θέση μας απορρέει από το στοιχείο του «κοινωνικού αγαθού» που χαρακτηρίζει την ανώτατη εκπαίδευση. Δηλαδή η εκπαίδευση από τη φύση της είναι μια παραγωγική διαδικασία που δημιουργεί ωφέλειες τόσο στους φοιτητές όσο και στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. Ενώ οι ωφέλειες για τους φοιτητές μπορούν να μετρηθούν, και επομένως να τιμολογηθούν, οι ωφέλειες για το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο ούτε μπορούν να αξιολογηθούν, αλλά και ούτε να τιμολογηθούν. Έτσι, εάν αφεθεί η ανώτατη εκπαίδευση στα χέρια ιδιωτών που επιδιώκουν τη μεγιστοποίηση του κέρδους, οι ιδιώτες δε θα έχουν το κίνητρο παραγωγής και διάθεσης στην κοινωνία νέας γνώσης, γιατί απλούστατα δεν μπορούν να εισπράξουν έσοδα για μέρος των υπηρεσιών που προσφέρουν. Είναι λοιπόν προς το συμφέρον του κοινωνικού συνόλου, η εκπαίδευση –ιδιαίτερα αυτή που δημιουργεί νέα γνώση– να ανατίθεται σε φορείς που δεν επιδιώκουν το κέρδος. Αυτοί οι φορείς είναι το ίδιο το κράτος και οι μη-κρατικοί μη-κερδοσκοπικοί φορείς. Στα μεν κρατικά πανεπιστήμια το κράτος αναλαμβάνει ολόκληρο το κόστος της εκπαίδευσης ή, όπου υπάρχουν δίδακτρα, το κράτος επιδοτεί τα κρατικά ιδρύματα. Στα δε μη-κρατικά μη-κερδοσκοπικά πανεπιστήμια τα δίδακτρα συμπληρώνονται από τις δωρεές και χορηγίες των ιδιωτικών φορέων, οι

οποίοι για τους δικούς τους λόγους, π.χ. κοινωνική ευαισθησία, φορολογικές απαλλαγές κτλ., στηρίζουν τις ακαδημαϊκές προσπάθειες των ιδρυμάτων. Το μη-κρατικό μη-κερδοσκοπικό πανεπιστήμιο που προτείνουμε διαφέρει ριζικά από το θεσμό λειτουργίας των περισσότερων ιδιωτικών πανεπιστημίων που λειτουργούν στη χώρα μας, τα οποία, με βασικό κίνητρο το κέρδος των σχολαρχών/ιδιοκτητών τους, εμπορεύονται τη μετάδοση της γνώσης, αδιαφορώντας τελείως για τη δημιουργία νέας γνώσης. Το μη-κρατικό μη-κερδοσκοπικό πανεπιστήμιο που προτείνουμε στηρίζεται σε χορηγίες και καταπιστεύματα χορηγών και ευεργετών και σε δίδακτρα. Κύριο στόχο έχει τη δημιουργία νέας γνώσης με τη στήριξη της επιστημονικής έρευνας. Στις κοινωνίες που έχει εισαχθεί, το μη-κρατικό μη-κερδοσκοπικό πανεπιστήμιο λειτουργεί παράλληλα με το κρατικό, αρκετές φορές συμπληρωματικά, και συνήθως ως μοχλός πίεσης εκσυγχρονισμού και ποιοτικής βελτίωσης του κρατικού πανεπιστημίου.

Στη χώρα μας, ο θεσμός της χορηγίας έχει βαθιές ρίζες στην ιστορία μας και έχει αφήσει πίσω του πολλά έργα αγαθοεργίας, π.χ. νοσοκομεία, μουσεία, σχολεία, γυμνάσια, πανεπιστήμια, βιβλιοθήκες, ορφανοτροφεία, γηροκομεία, εκκλησίες κτλ. Για όσους αμφιβάλλουν για τα κίνητρα των χορηγών και βλέπουν ιδιοτελείς σκοπιμότητες, δεν έχουν παρά να διαβάσουν τις διαθήκες εκείνων που αφήνουν τεράστια χρηματικά ποσά για την ίδρυση ή συντήρηση κοινωφελών οργανισμών.

4. Η διεθνής εμπειρία

Στη σύγχρονη εποχή, ο θεσμός του μη-κρατικού μη-κερδοσκοπικού πανεπιστημίου είναι κυρίως θεσμός της Βόρειας Αμερικής. Για παράδειγμα, στις ΗΠΑ υπάρχουν περίπου 4.000 πανεπιστήμια, από τα οποία τα περισσότερα (2.300) είναι ιδιωτικά –κατά πλειοψηφία το 75% μη-κερδοσκοπικά– και τα υπόλοιπα 1.700 κρατικά. Από πλευράς μεγέθους φοιτητών όμως, το 80% φοιτά σε κρατικά και το 20% σε μη-κρατικά. Τόσο τα κρατικά όσο και τα μη-κρατικά πανεπιστήμια διαθέτουν ένα μεγάλο αριθμό υποτροφιών και χρηματοδοτικών διευκολύνσεων, που καθιστούν εύκολη την πρόσβαση στην ανώτατη εκπαίδευση όλων των καλών φοιτητών, ανεξάρτητα από την οικονομική τους θέση.

Τα μη-κρατικά πανεπιστήμια καλύπτουν τον προϋπολογισμό τους κατά 60% από δίδακτρα και 40% από καταπιστεύματα και χορηγίες/δωρεές. Μια σειρά από ιδρύματα, όπως τα Carnegie, Kellogg, Exxon,

Lilly, MacArthur, Ford και Spencer, αποτελούν πηγή εσόδων για τα περισσότερα μη-κρατικά κυρίως πανεπιστήμια.

Από πλευράς ποιότητας, τα μη-κρατικά πανεπιστήμια καταλαμβάνουν την κορυφή στις λίστες αξιολογικής κατάταξης πανεπιστημίων, π.χ. Harvard, M.I.T., Stanford University, University of Pennsylvania, University of Chicago, Northwestern, Columbia, N.Y.U. κτλ.

Μη-κρατικά μη-κερδοσκοπικά πανεπιστήμια λειτουργούν όμως και σε άλλες χώρες, σχεδόν σε όλες τις ηπείρους, ακόμα και στις πρώην σοσιαλιστικές χώρες. Η χώρα μας αποτελεί μια χτυπητή και ανεξήγητη εξαίρεση.

5. Η ελληνική εμπειρία και το ALBA

Μη-κρατικά μη-κερδοσκοπικά πανεπιστήμια λειτουργούν και στη χώρα μας για αρκετά χρόνια με το καθεστώς των Εργαστηρίων Ελευθέρων Σπουδών. Για παράδειγμα, στο χώρο της προπτυχιακής εκπαίδευσης, το Deree College έχει αποτελέσει, για πολλές δεκαετίες, το φυτώριο διακεκριμένων επαγγελματικών στελεχών και επιστημόνων. Στο χώρο της μεταπτυχιακής εκπαίδευσης, το ALBA για δεκατρία χρόνια έχει αποτελέσει το υπόδειγμα μεταπτυχιακής εκπαίδευσης στη διοίκηση επιχειρήσεων και έχει ωθήσει τα κρατικά πανεπιστήμια στην ανάπτυξη ανάλογων προγραμμάτων. Σε διαφορετικό μεταπτυχιακό αντικείμενο, το Athens Information Technology, σε συνεργασία με το Carnegie-Mellon, παρέχει εξαιρετικής ποιότητας εκπαίδευση στο χώρο της ηλεκτρονικής επικοινωνίας και προσελκύει φοιτητές από όλο τον κόσμο.

Το ALBA ιδρύθηκε το 1992 με πρωτοβουλία του Συνδέσμου Ελληνικών Βιομηχανιών (ΣΕΒ) και της Ελληνικής Εταιρείας Διοίκησης Επιχειρήσεων (ΕΕΔΕ). Είναι σωματείο μη-κερδοσκοπικού χαρακτήρα έχοντας ως μέλη πενήντα κορυφαίες ελληνικές επιχειρήσεις. Δραστηριοποιείται ως εκπαιδευτικός οργανισμός παροχής μεταπτυχιακής εκπαίδευσης στη διοίκηση των επιχειρήσεων και λειτουργεί υπό το νομικό καθεστώς του Εργαστηρίου Ελευθέρων Σπουδών. Το 1996 το Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Αθηνών (ΕΒΕΑ) προστέθηκε στους άλλους δύο οργανισμούς (ΣΕΒ και ΕΕΔΕ), υπό την αιγίδα των οποίων λειτουργεί το ALBA.

Για ιστορικούς λόγους αξίζει να σημειωθεί πως το ALBA προσέφερε το πρώτο MBA πρόγραμμα στη χώρα μας, αρκετά χρόνια πριν τα κρατικά πανεπιστήμια προσφέρουν τα δικά τους αντίστοιχα μεταπτυ-

χιακά προγράμματα. Η δημιουργία του ALBA από την επιχειρηματική ικανότητα της χώρας μας ήρθε να καλύψει την ανάγκη ύπαρξης μιας μεταπτυχιακής σχολής που, παράλληλα με τις πλέον έγκυρες θεωρητικές γνώσεις στο χώρο της διοίκησης των επιχειρήσεων, θα προσέφερε γνώσεις σχετικές με την ελληνική οικονομία, ώστε οι ελληνικές επιχειρήσεις να αποκτούν ικανά στελέχη που θα πλοηγούσαν τις επιχειρήσεις επιτυχώς μέσα στον ανταγωνιστικό χώρο της παγκόσμιας οικονομίας.

Από την έναρξη της λειτουργίας του, το ALBA έθεσε ως στόχο του τη δημιουργία νέας γνώσης με τη διενέργεια επιστημονικής έρευνας σχετικής με τις ελληνικές επιχειρήσεις. Ως αποτέλεσμα, το σώμα των καθηγητών του ALBA έχει διακριθεί διεθνώς για τις δημοσιεύσεις του στα πλέον έγκυρα επιστημονικά περιοδικά. Βεβαίως, βασικός στόχος της έρευνας είναι και η δημιουργία σύγχρονου διδακτικού υλικού σχετικού με τα προβλήματα των ελληνικών επιχειρήσεων. Η στενή σχέση του ALBA με τις επιχειρήσεις διευκολύνει τους καθηγητές του να μεταφέρουν στις τάξεις τους εμπειρίες και προβλήματα των ελληνικών επιχειρήσεων και να διδάσκουν τρόπους επίλυσής τους.

Το σώμα καθηγητών του ALBA περιλαμβάνει είκοσι περίπου τακτικά μέλη, κατόχους διδακτορικών τίτλων από κορυφαία πανεπιστήμια του εξωτερικού. Οι περισσότεροι καθηγητές έχουν πλούσια διδακτική εμπειρία σε πανεπιστήμια του εξωτερικού και το επιστημονικό τους έργο αναγνωρίζεται διεθνώς για τη συμβολή του στη διαμόρφωση της επιστήμης. Επιπλέον, το ALBA χρησιμοποιεί επισκέπτες καθηγητές από τις κορυφαίες Μεταπτυχιακές Σχολές Διοίκησης Επιχειρήσεων της Ευρώπης και της Βόρειας Αμερικής.

Το ALBA είναι ανεξάρτητος οργανισμός που διοικείται από το Διοικητικό του Συμβούλιο, το οποίο απαρτίζεται από διακεκριμένα μέλη της ελληνικής επιχειρηματικής κοινότητας. Το σώμα των καθηγητών του ALBA διορίζεται, αξιολογείται και προάγεται με αυστηρές ακαδημαϊκές διαδικασίες, αντίστοιχες των ανάλογων διαδικασιών που ισχύουν σε κορυφαία πανεπιστήμια του εξωτερικού. Τα έσοδα του ALBA προέρχονται από δίδακτρα (60-65%) και από δωρεές και χορηγίες (35-40%).

Η επιβίωση του ALBA στηρίζεται στην ποιότητα των εκπαιδευτικών προγραμμάτων του και στην επιτυχία των καθηγητών και αποφοίτων του. Στα δεκατρία χρόνια λειτουργίας του έχει επιτύχει την αναγνώριση της διεθνούς ακαδημαϊκής κοινότητας, όπως φαίνεται από τις συνεργασίες του με κορυφαία πανεπιστημιακά ιδρύματα (π.χ. Yale School of Management, INSEAD κ.ά.). Επίσης, έχει αποκτήσει την

αναγνώριση της ελληνικής επιχειρηματικής κοινότητας, όπως προκύπτει από το υψηλό ποσοστό απορρόφησης των αποφοίτων του από την αγορά εργασίας, που κατά κανόνα ξεπερνά το 90% των διαθέσιμων προς εργασία αποφοίτων μέσα στους πρώτους τρεις μήνες μετά την αποφοίτησή τους.

Συμπερασματικά, το ALBA αποτελεί ένα πετυχημένο παράδειγμα μη-κρατικού μη-κερδοσκοπικού πανεπιστημίου, που έχει συμβάλει στην πρόοδο της ελληνικής οικονομίας και στην ενίσχυση του κύρους της χώρας μας στο διεθνές επιστημονικό στερέωμα. Λειτουργεί χωρίς να επιβαρύνει το κράτος και προσφέρει επαγγελματική αποκατάσταση σε σημαντικό τμήμα της νεολαίας μας. Τέλος, έχει λειτουργήσει καταλυτικά σαν μονάδα πίεσης, βελτίωσης και εκσυγχρονισμού των κρατικών πανεπιστημίων. Αυτός είναι και ο κυριότερος λόγος για τη θέσπιση και στη χώρα μας μη-κρατικών μη-κερδοσκοπικών πανεπιστημίων ως εναλλακτικών μορφών πανεπιστημίων.

Επίλογος

Στη σημερινή εποχή η μονοπώληση της ανώτατης εκπαίδευσης από το κράτος έχει ξεπεραστεί από την ανάπτυξη του διαδικτύου και από την οικουμενικότητα. Η επιμονή της χώρας μας στη μονοπωλιακή διατήρηση της κρατικής ανώτατης εκπαίδευσης έχει ως αποτέλεσμα την επιδείνωση της κοινωνικής ανισότητας στην πρόσβαση σε ανώτατη εκπαίδευση. Από την άλλη πλευρά, η ποιοτική και ποσοτική ανεπάρκεια της κρατικής ανώτατης εκπαίδευσης καθιστά απαραίτητη τη λήψη μέτρων. Η ανάγκη ύπαρξης ανταγωνιστικής πίεσης στο εκπαιδευτικό σύστημα, οι ευκαιρίες προσέλκυσης ξένων φοιτητών, η αποκατάσταση συνταγματικής νομιμότητας, η ενίσχυση των πρωτοβουλιών οργανωμένων κινήσεων πολιτών και ο εκσυγχρονισμός του κράτους σύμφωνα με τις διεθνείς τάσεις συνηγορούν υπέρ της θέσπισης στη χώρα μας μη-κρατικών μη-κερδοσκοπικών πανεπιστημίων. Τα πειράματα στη χώρα μας προς αυτή την κατεύθυνση είναι πετυχημένα και ενθαρρυντικά. Η συνεχής στήριξη και αναβάθμιση των κρατικών πανεπιστημίων, σε συνδυασμό με τη θέσπιση και λειτουργία του μη-κρατικού μη-κερδοσκοπικού πανεπιστημίου, θα επιτρέψουν η χώρα μας να δημιουργήσει ανώτατη εκπαίδευση που ταιριάζει στην πλούσια πολιτιστική μας κληρονομιά, θα ανακόψει την αιμορραγία επιστημονικού δυναμικού στο εξωτερικό και θα προσελκύσει ξένους φοιτητές στη χώρα μας.

Abstract*

Could and should the State retain its monopoly of Higher Education in the era of knowledge society?

In the era of globalization and of knowledge society the state should not monopolize the provision of higher education. As the establishment of private universities is constitutionally forbidden, the development of non-state, non-profit universities in Greece appears to be the only acceptable alternative. Such a policy will considerably relieve state budget, it will improve, through competition, the quality of higher education provided by state universities and it will restore equality of opportunity that has been violated over the years by the fact of abolishment of free education and by the capacity of wel-off parents to have their children educated abroad.

* Την αγγλική περίληψη του κειμένου έγραψε ο Δ. Θεοχάρης.